

Sygn. akt III CSK 201/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 lutego 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
w K.

przy interwencji ubocznej S. K.

przeciwko Spółdzielni Gastronomicznej w K.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 lutego 2012 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 16 lutego 2011 r.,

- 1) **oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony pozwanej na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 1800 (tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego;**
- 2) **oddala wniosek interwenienta ubocznego o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Skarb Państwa - Wojewódzki Konserwator Zabytków w pozwie skierowanym przeciwko Spółdzielni Gastronomicznej wniósł o ustalenie, że jest właścicielem zabytkowego wyposażenia kawiarni „J.” w K. w kamienicy przy ul. F.[...], wpisanego do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pod nr B-[...].

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 2 listopada 2010 r. uwzględnił to powództwo po dokonaniu następujących ustaleń.

Właścicielem zabytkowej kamienicy przy ul. F. [...] jest od 1990 r. S. K., interwenient uboczny po stronie powodowej. Z początkiem lat pięćdziesiątych lokal kawiarni znalazł się we władaniu przedsiębiorstwa państwowego, Zakładów Gastronomicznych „W.”. Następnie władało nim, aż do 1976 r., Przedsiębiorstwo Przemysłu Gastronomicznego „W.”. W okresie, kiedy lokalem władały te przedsiębiorstwa, odtworzono zabytkowe wyposażenie kawiarni, głównie ze środków państwowych. Środki przeznaczone na odtworzenie wyposażenia pochodziły częściowo od wymienionych przedsiębiorstw państwowych, częściowo od Społecznego Funduszu Ochrony Zabytków, częściowo od Ministra Handlu Wewnętrznego, a w pewnym stopniu też od prywatnych ofiarodawców.

Decyzją z dnia 21 lipca 1971 r., na podstawie art. 4 i 14 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz.U.10.48), kamienicę przy ul. F. [...] wraz z wyposażeniem i wystrojem wewnątrz wpisano do rejestru zabytków miasta K.

Zgodnie z samoistną uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 21 maja 1976 r. majątek Przedsiębiorstwa Przemysłu Gastronomicznego „W.”, przejęła Gastronomiczno - Turystyczna Spółdzielnia Spożyców „Społem”. Paragraf 4 zarządzenia nr 28 Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług z dnia 8 czerwca 1976 r. w sprawie zniesienia przedsiębiorstw przemysłu gastronomicznego i przekazania ich majątku, praw i obowiązków na rzecz jednostek organizacyjnych spółdzielczości spożyców – aktu wykonawczego do powołanej uchwały – stanowił, że przekazanie majątku znoszonych przedsiębiorstw następuje na podstawie protokołów zdawczo-odbiorczych, według „stanu ustalonego bilansami na 30

czerwca 1976 r.". W materiale sprawy brak spisu przedmiotów przekazanych Gastronomiczno - Turystycznej Spółdzielni Spożywców „Społem”. Protokół zdawczo – odbiorczy z dnia 30 czerwca 1976 r. ma charakter ogólny, nawiązuje do sformułowań uchwały na 102 Rady Ministrów i nie wymienia „J.” ani innych kawiarni prowadzonych uprzednio przez Przedsiębiorstwo Przemysłu Gastronomicznego „W.”. W dokumencie z dnia 19 maja 1976 r., zawierającym „wykaz sieci gastronomicznej według stanu na 30 czerwca 1976 r.” w pozycji „J.” określono wartość wyposażenia na 1 961 000 zł. Kwota ta nie odbiega istotnie od kwot wymienionych w wykazie w pozycjach dotyczących innych kawiarni o podobnej powierzchni.

W styczniu 1983 r. Gastronomiczno - Turystyczna Spółdzielnia Spożywców „Społem” wystąpiła do Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Miasta K. o zabezpieczenie znajdujących się w kawiarni „J.” zabytkowych obrazów, będących własnością Skarbu Państwa. Decyzją z dnia 17 marca 1983 r. nr B-[...] wydaną z urzędu na podstawie art. 4 i 14 ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach oraz na podstawie art. 99 k.p.a. wpisano wyposażenie kawiarni „J.” do rejestru zabytków ruchomych miasta K. Stanowiący część tej decyzji wykaz 126 obiektów nie zawiera ich wyceny.

Postanowieniem z dnia 26 kwietnia 1983 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków odmówił dokonania wnioskowanej przez Gastronomiczno - Turystyczną Spółdzielnię Spożywców „Społem” zmiany decyzji z dnia 17 marca 1983 r. przez wymienienie w niej jako właściciela wpisanych do rejestru przedmiotów, zamiast Skarbu Państwa, Gastronomiczno - Turystycznej Spółdzielni Spożywców „Społem”.

Gastronomiczno - Turystyczna Spółdzielnia Spożywców „Społem” prowadziła kawiarnię „J.” do dnia 30 czerwca 1991 r. W dniu 1 lipca 1991 r. przeniosła w sposób przewidziany w art. 350 k.c. samoistne posiadanie wpisanych do rejestru zabytkowych przedmiotów wyposażenia kawiarni „J.” na Gminę K. Dessa sporządziła ich wycenę. Strona pozwana, Spółdzielnia Gastronomiczna, jest następcą prawnym Gastronomiczno Turystycznej Spółdzielni Spożywców „Społem”.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 4 lipca 1996 r. Sąd Apelacyjny zobowiązał Gminę K. do złożenia oświadczenia o przeniesieniu samoistnego posiadania wyposażenia kawiarni „J.” na rzecz Spółdzielni Gastronomicznej. Skarb Państwa przed wszczęciem niniejszej sprawy wytoczył Spółdzielni Gastronomicznej powództwo o ustalenie, że nie jest ona właścicielem wpisanych do rejestru zabytków przedmiotów stanowiących wyposażenie kawiarni „J.”. Powództwo to zostało prawomocnie oddalone wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 9 września 2008 r. ze względu na brak interesu prawnego strony powodowej w żądanym ustaleniu.

Sąd Okręgowy ustalając, że Skarb Państwa jest właścicielem wpisanego do rejestru zabytków pod nr B-[...] wyposażenia kawiarni „J.” wyjaśnił, że z dokonanych w sprawie ustaleń wynika, iż wystrój tej kawiarni pozostaje niezmienny od lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku. Przedmioty wpisane w 1983 r. do rejestru pod nr B-[...] były więc objęte także decyzją z dnia 21 lipca 1971 r. o wpisie do rejestru zabytków całej kamienicy przy ul. F. [...], ponieważ decyzja ta dotyczyła również wyposażenia i wystroju wnętrz. Na tle stanu faktycznego sprawy nie budzi wątpliwości, że przed 30 czerwca 1976 r. właścicielem przedmiotów, których dotyczy spór, był, zgodnie z zasadą jednolitej własności państwowej, Skarb Państwa. Uchwała nr 102 Rady Ministrów nie spowodowała przejścia własności tych przedmiotów na poprzedniczkę prawną strony pozwanej. Celem i skutkiem wymienionej uchwały oraz związanego z nią ściśle zarządzenia nr 28 Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług było przekazanie jednostkom spółdzielczym sieci zakładów gastronomicznych jedynie z wyposażeniem służącym ściśle gastronomii. Potwierdza to określenie w wykazie przekazywanej sieci gastronomicznej wartości wyposażenia kawiarni „J.” na kwotę nieodbiegającą istotnie od kwot wyrażających wartość wyposażenia innych kawiarni o podobnej wielkości. Poza tym nie było wówczas zgody Ministra Kultury wymaganej przez art. 35 ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach na przeniesienie własności zabytku stanowiącego własność Państwa.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 16 lutego 2011 r. oddalił apelację strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 2 listopada 2010 r. Podzielił ustalenia i oceny Sądu Okręgowego, ponadto wyjaśnił, że Sąd Okręgowy,

uznając, iż nie wiązał go pogląd prawny wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 4 lipca 1996 r., którym Gmina K. została zobowiązana do złożenia oświadczenia o przeniesieniu samoistnego posiadania na stronę pozwaną, nie naruszył art. 365 k.p.c.

Skarżąc w całości wyrok Sądu Apelacyjnego, strona pozwana jako podstawy kasacyjne przytoczyła naruszenie art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c., art. 189 k.p.c. w związku z § 4 uchwały nr 102 Rady Ministrów, art. 325 w związku z art. 391 k.p.c., art. 35 ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach, art. 16 k.p.a. i art. 174 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawie jest bezsporne, że do dnia 30 czerwca 1976 r. właścicielem 126 objętych pozwem rzeczy, stanowiących wyposażenie kawiarni „J.” był Skarb Państwa. Sąd Apelacyjny aprobuje ustalenie Sądu Okręgowego, że Skarb Państwa - tak jak twierdzi strona powodowa, a inaczej niż uważa strona pozwana - pozostał właścicielem tych rzeczy także po dniu 30 czerwca 1976 r. i jest nim nadal, nie dopuścił się zarzucanego w skardze kasacyjnej naruszenia art. 189 k.p.c. w związku z § 4 uchwały nr 102 Rady Ministrów. Przesłankami opartego na art. 189 k.p.c. powództwa o ustalenie prawa są: interes prawny powoda w dokonaniu żądanego ustalenia i istnienie prawa, którego powództwo dotyczy. Jeżeli strona powodowa – tak jak w niniejszej sprawie - nie domaga się ustalenia istnienia prawa w określonej wcześniejszej chwili, obie te przesłanki powinny być spełnione w czasie zamknięcia rozprawy przez sąd (art. 316 § 1 k.p.c.). Nieistnienie w tej chwili którejkolwiek z nich uzasadnia oddalenie powództwa. Ciężar dowodu tych przesłanek, zgodnie z art. 6 k.c., spoczywa na powodzie (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2000 r., I CKN 903/00, LEX nr 512061). W sprawie strona powodowa sprostowała ciężarowi dowodu zarówno co do – niekwestionowanej w skardze kasacyjnej - przesłanki dotyczącej interesu prawnego, jak i – kwestionowanej w skardze kasacyjnej - przesłanki dotyczącej istnienia prawa, którego żądanie ustalenia dotyczy.

Skarżąca nie podważyła zajętego w wyroku Sądu Apelacyjnego w ślad za wyrokiem Sądu Okręgowego stanowiska, że przekazanie przedsiębiorstw przemysłu gastronomicznego na podstawie uchwały nr 102 Rady Ministrów z dnia

21 maja 1976 r. nie obejmowało zabytkowego wyposażenia lokali, w których prowadzona była działalność gastronomiczna, a więc i zabytkowego wyposażenia lokalu kawiarni „J.”, a ściśle rzecz biorąc – własności rzeczy stanowiących to wyposażenie. Powołany w skardze § 4 tej uchwały stanowił wprawdzie ogólnie o przekazaniu określonym jednostkom spółdzielczym majątku m.in. przedsiębiorstw przemysłu gastronomicznego, ale to nie wykluczało uwzględnienia przy ustalaniu zakresu zastosowania tej uchwały także jej deklarowanego celu: zmiany warunków organizacji zaopatrzenia i obsługi ludności w sferze handlu wewnętrznego i usług. Celowi temu odpowiadało przekazanie na podstawie omawianej uchwały określonym jednostkom spółdzielczym - jak trafnie przyjęły Sądy orzekające w sprawie – sieci zakładów gastronomicznych jedynie z wyposażeniem ściśle służącym gastronomii. Uzasadnione było także uwzględnienie przy ustalaniu zakresu zastosowania tej uchwały działań związanych z jej wykonaniem, potwierdzających stanowisko, że przewidziane w niej przekazanie majątku nie dotyczyło własności rzeczy stanowiących zabytkowe wyposażenie lokali, w których prowadzona była działalność gastronomiczna. Wywody skarżącej negujące stanowisko Sądu Apelacyjnego, że wartość wyposażenia kawiarni „J.” przekazanego na podstawie omawianej uchwały była porównywalna z wartością niemającego charakteru zabytkowego, przekazanego na podstawie tej uchwały wyposażenia innych kawiarni, stanowią próbę niedopuszczalnego podważenia wiążących Sąd Najwyższy w świetle art. 398¹³ § 2 k.p.c. ustaleń faktycznych, stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku.

W sprawie nie było także podstaw do przyjęcia, że strona pozwana nabyła własność rzeczy, których dotyczy pozew, zgodnie z art. 174 k.c., przez ich zasiedzenie, które, według zawartych w skardze twierdzeń, miało rozpocząć bieg z dniem 4 lipca 1996 r., kiedy zapadł prawomocny wyrok zobowiązujący Gminę K. do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu na stronę pozwaną samoistnego posiadania wyposażenia kawiarni „J.”. Pozwana zarzut zasiedzenia spornych rzeczy podniosła dopiero w skardze kasacyjnej, a to nie pozwalało Sądowi Apelacyjnemu na stwierdzenie wszystkich wymaganych przez art. 174 k.c. przesłanek zasiedzenia przez nią tych rzeczy na podstawie dotychczas zebranego w sprawie materiału dowodowego. Mimo domniemania dobrej wiary (art. 7 k.c.),

Sąd ten nie mógł uznać za spełnioną przez pozwaną przesłanki nieprzerwanego samoistnego posiadania w dobrej wierze spornych rzeczy od lat trzech, bez dania stronie powodowej możliwości obalenia tego domniemania. Strona ta ze względu niepodniesienia przez pozwaną zarzutu zasiedzenia nie miała powodów do prowadzenia dowodów skierowanych na obalenie wspomnianego domniemania.

Wobec tego, że przekazanie majątku na podstawie uchwały nr 102 Rady Ministrów z dnia 21 maja 1976 r. nie obejmowało własności zabytkowego wyposażenia kawiarni „J.”, podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia obowiązującego w dniu 30 czerwca 1976 r. przepisu art. 35 ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach jest bezprzedmiotowy. To, czy wymagana przez ten przepis zgoda na przeniesienie własności zabytku państwowego dotyczyła także przekazania własności takiego zabytku na zasadach przewidzianych w uchwale nr 102 Rady Ministrów z dnia 21 maja 1976 r. mogłoby bowiem mieć znaczenie tylko wtedy, gdyby przekazaniem na podstawie tej uchwały było objęte również takie zabytkowe wyposażenie lokali gastronomicznych, jak znajdujące się w kawiarni „J.”.

Chybione są też zarzuty naruszenia art. 16 k.p.a. i art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. przez uznanie, iż wpisane w 1983 r. do rejestru zabytków pod nr B-[...] sporne przedmioty były objęte także decyzją z dnia 21 lipca 1971 r., mimo iż zapadła ona w okolicznościach uzasadniających jej nieważność, w związku z czym postępowanie w niniejszej sprawie, zgodnie z wnioskiem strony pozwanej złożonym w toku postępowania apelacyjnego, należało zawiesić do czasu zakończenia postępowania o stwierdzenie nieważności tej decyzji. Powoływanie się skarżącej na nieważność decyzji dnia 21 lipca 1971 r. i konieczność wnioskowanego przez nią zawieszenia postępowania w sprawie było oczywiście bezzasadne. Warto zauważyć, że postanowieniem z dnia 11 października 2011 r. odmówiono wszczęcia postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności tej decyzji.

Objętego kolejnym zarzutem kasacyjnym, naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 325 k.p.c. skarżąca dopatruje się w aprobacie wyroku Sądu Okręgowego, mimo wadliwej jego sentencji. W sentencji tego wyroku, uwzględniającej żądane przez

stronę powodową ustalenie, odwołano się do wpisu do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pod nr B-[...], a to zdaniem skarżącej, narusza przewidziane w art. 325 k.p.c. wymaganie zamieszczenia rozstrzygnięcia sądu o żądaniach stron w sentencji wyroku. Także jednak i z tym poglądem skarżącej nie można się zgodzić. Ujmując najogólniej, powołany przepis wymaga takiego sformułowania rozstrzygnięcia o żądaniach stron w sentencji wyroku, które nie stwarza wątpliwości co do treści wyroku i umożliwia jego wykonanie. W związku z tym przyjmuje się m.in., że sentencja powinna rozstrzygać o żądaniach stron bez odsyłania do pism procesowych (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1968 r., I CR 366/68, LEX nr 6271). Analogicznego zapatrywania nie można jednak odnieść do zawartego w wyroku Sądu Okręgowego odesłania do wpisu do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Treść tego wpisu z chwili wydania wyroku Sądu Okręgowego zawiera kompletny wykaz objętych sporem ruchomości, w związku z czym odesłanie do niego w sentencji nie stwarza żadnych wątpliwości co do treści tego wyroku.

Ponieważ zaskarżony wyrok odpowiada prawu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną strony pozwanej, a o zwrocie kosztów postępowania kasacyjnego przez tę stronę rozstrzygnął zgodnie z art. 98 w związku z art. 99, 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U.169.1417 ze zm.); wniosek interwenienta ubocznego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego został oddalony ze względu na niezłożenie przez niego w wymaganym terminie odpowiedzi na skargę kasacyjną (art. 398⁷ §1 i art. 107 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).